

UDK.:48.76

YIRIK SHOHLI HAYVONLARDA UCHRAYDIGAN VAGINIT KASALLIGI

Yo'ldashova Sevinch

Samarqand Davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filali 305-guruh talabasi.

Seypullayev A.K.

Samarqand Davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filali katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Vaginit — bu hayvon organizmida jinsiy a'zolarning yallig'lanishi bilan bog'liq kasallik bo'lib, ko'pincha yirik shoxli hayvonlar, ayniqsa mol, qo'y va echkilarda uchraydi. Ushbu maqolada vaginit kasalligining sabablari, uning klinik belgilari, diagnostikasi va davolash usullari muhokama qilinadi. Kasallikning rivojlanishiga turli xil infeksiyalar, bakteriyalar, yomon sanitariya sharoitlari va gormonal o'zgarishlar sabab bo'lishi mumkin. Vaginitning aniq belgilari orasida vaginal oqindi, isitma va hayvonning umumiy holatining yomonlashishi kuzatiladi. Davolash uchun antibakterial va yallig'lanishga qarshi preparatlar ishlatiladi. Maqola shuningdek, kasallikni oldini olish, sanitariya va profilaktik choralar haqida ham ma'lumot beradi. Vaginitni tez aniqlash va samarali davolash yirik shoxli hayvonlar sog'lig'ini saqlash va iqtisodiy zararlarni kamaytirish uchun muhimdir.

Kalit so'zlar: Vaginit, yirik shoxli hayvonlar, jinsiy a'zolar, yallig'lanish, infektsiya, bakteriyalar, sanitariya, klinik belgilari, diagnostika, davolash, antibakterial preparatlar, yallig'lanishga qarshi dorilar, profilaktika, oqindi, gormonal o'zgarishlar.

Kirish:

Vaginit — bu jinsiy a'zolarida yallig'lanish jarayonini anglatadi va ko'plab hayvonlarda, jumladan, yirik shoxli hayvonlarda uchraydi. Ushbu kasallik mol, qo'y, echki kabi hayvonlarda jinsiy tizimning yallig'lanishi natijasida rivojlanadi. Vaginitning turli sabablariga bakterial infektsiyalar, gormonal o'zgarishlar, noto'g'ri parvarish va sanitariya sharoitlarining yomonligi kiradi. Kasallikning simptomlari orasida vaginal oqindi, isitma, hayvonning umumiy holatining yomonlashishi va reproduktiv tizimda o'zgarishlar ko'zga tashlanadi. Vaginitning erta aniqlanishi va to'g'ri davolash usullari uning rivojlanishini oldini olishda va hayvonlar salomatligini saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Maqolada vaginit kasalligining sabablari, diagnostikasi, davolash usullari va profilaktika choralari haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Vaginit kasalligining sabablari turli omillar bilan bog'liq bo'lib, ular orasida infeksiyalar, gormonal o'zgarishlar, yomon sanitariya sharoitlari va boshqa fiziologik omillar mavjud. Quyida vaginit kasalligining asosiy sabablari keltirilgan:

1. Bakterial infeksiyalar: Vaginitning eng keng tarqalgan sababi bakterial infeksiyalar bo'lib, ularning ichida *Escherichia coli*, *Streptococcus* va *Staphylococcus* kabi patogenlar mavjud. Bu bakteriyalar jinsiy a'zolarga kirib, yallig'lanishga olib kelishi mumkin.

2. Zamburug'li infeksiyalar: Ba'zi hollarda, zamburug'lar (masalan, *Candida albicans*) jinsiy organlarda o'sib, vaginitga sabab bo'ladi. Bu turdagi infeksiyalar ko'pincha immun tizimining susayishi yoki antibiotiklarni ortiqcha qo'llash natijasida rivojlanadi.

3. Gormonal o'zgarishlar: Gormonal balansning buzilishi, ayniqsa, hayvonlar tug'ish davrida yoki tug'ruqdan keyingi davrda vaginitning rivojlanishiga olib kelishi mumkin. O'zgarishlar, shuningdek, gormonal terapiya yoki boshqa fiziologik holatlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

4. Yomon sanitariya va parvarish: Yirik shoxli hayvonlarning yashash sharoitlari va tozalikka rioya qilmaslik bakterial infeksiyalarni rivojlantirishga yordam beradi. Toza va quritilgan muhitda bo'lmagan hayvonlar ko'proq kasalliklarga duchor bo'ladi.

5. Jinsiy aloqalar va boshqa fizik omillar: Jinsiy a'zolarning travmalanishi yoki har qanday mexanik zarba, shuningdek, noto'g'ri ob'ektiv parvarish, masalan, kiyim va asboblardan bog'liq yallig'lanishlar ham vaginitga olib kelishi mumkin.

6. Immun tizimining susayishi: Stress, noto'g'ri ovqatlanish yoki boshqa kasalliklar immun tizimining zaiflashishiga olib kelishi va shu orqali infeksiyalarga qarshi kurashish qobiliyatining pasayishiga sabab bo'lishi mumkin.

Vaginit kasalligining sabablari ko'p jihatdan hayvonlarning hayot tarzi va atrof-muhit sharoitlariga bog'liq bo'lib, uning rivojlanishiga qarshi profilaktik choralar ko'rish juda muhimdir.

Vaginit kasalligiga chalingan hayvonlarda turli fiziologik va klinik o'zgarishlar yuzaga kelishi mumkin. Bu o'zgarishlar kasallikning shakli va og'irligiga qarab farq qiladi, ammo umumiy belgilarga quyidagilar kiradi:

1. **Vaginal oqindi:** Vaginitning asosiy belgilaridan biri – vaginal oqindining o'zgarishi. Oqindi ko'pincha zich va yoqimsiz hidga ega bo'lib, bakterial infeksiyalar yoki zamburug'lar sababli shaffof yoki rangli (yashil, sariq) bo'lishi mumkin. Ba'zi hollarda qonli yoki suyuq oqindilar ham kuzatiladi.

2. **Isitma:** Hayvonlarda tanada infeksiya rivojlanishi natijasida isitma yuzaga kelishi mumkin. Bu, organizmning yallig'lanishga qarshi javobi sifatida paydo bo'ladi.

3. **Jinsiy a'zolari shishishi va qizarishi:** Vaginitda jinsiy organlar (vagina va vulva) qizarib, shishishi mumkin. Bu shishish hayvonning noqulaylik sezishini kuchaytiradi va ko'pincha og'riqlarga olib keladi.

4. **Og'riq va noqulaylik:** Hayvon jinsiy organlarida og'riq yoki noqulaylik his qilishi mumkin. Bunga jinsiy aloqada yoki boshqa harakatlarda (masalan, yurishda) og'riq keltirishi mumkin.

5. **Reproduktiv tizimdagi o'zgarishlar:** Vaginit kasalligi, ayniqsa, tug'ish tizimi va o'sish jarayonlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Kasallik uylanish va homiladorlik davrida muammolarni keltirib chiqarishi, tuxumdonlar va bachadonning yallig'lanishi (endometrit) va reproduktiv samaradorlikning pasayishiga olib kelishi mumkin.

6. **Umumiy holatning yomonlashishi:** Yallig'lanish va infektsiya tufayli hayvonning umumiy holati yomonlashishi mumkin. Ular ozish, ishtahani yo'qotish, depressiya va ko'proq dam olishga moyil bo'lishi mumkin.

Vaginit kasalligini aniqlash uchun bir nechta diagnostik usullar qo'llaniladi. Tashxisni to'g'ri qo'yish uchun veterinariya mutaxassisi quyidagi metodlarni amalga oshiradi:

Klinik tekshiruv: Hayvonning umumiy holati va simptomlari, masalan, vaginal oqindi, isitma, jinsiy a'zolari qizarishi va shishishi tekshiriladi. Hayvonning yurishidagi o'zgarishlar, og'riq va noqulaylik belgilarini kuzatish ham ahamiyatlidir. Hayvonning jinsiy organlari va vulvasi diqqat bilan tekshiriladi, bu orqali qizarish, shishish va boshqa o'zgarishlar aniqlanadi.

Laboratoriya tekshiruvlari: Vaginal oqindi tahlili: Vaginal oqindidan namunalar olinadi va mikroskopik tekshiruvdan o'tkaziladi. Bu orqali bakteriyalar, zamburug'lar yoki boshqa patogenlar mavjudligini aniqlash mumkin.

Vaginitni oldini olish

1. Yaxshi sanitariya va tozalik sharoitlari: Yirik shoxli hayvonlarning yashash joylarini muntazam tozalash va sanitariya qoidalariga rioya qilish muhimdir. Bu bakteriyalar va zamburug'larning tarqalishining oldini oladi.

2. Sog'lom ovqatlanish va immun tizimini qo'llab-quvvatlash: Hayvonlarning to'liq va balanslangan ovqatlanishi immun tizimini kuchaytiradi va infeksiyalarga qarshi himoya qiladi. Vitaminlar va minerallar bilan boyitilgan ratsion tavsiya etiladi.

3. Jinsiy salomatlikni nazorat qilish: Hayvonlarning jinsiy a'zolarini muntazam tekshirib turish va har qanday o'zgarishlarga e'tibor qaratish zarur. Shuningdek, ortiqcha jinsiy aloqalarning oldini olish va zaxiradagi jinsiy kasalliklar mavjudligini tekshirish lozim.'

Vaginitni davolashning zamonaviy usullari hayvonlarning sog'lig'ini tezda tiklashga yordam beradigan turli dori-darmonlar va metodlarni o'z ichiga oladi. Ushbu usullar kasallikning sababiga, rivojlanish darajasiga va hayvonning umumiy holatiga qarab tanlanadi. Quyida vaginitni davolashning zamonaviy usullari keltirilgan:

1. **Antibiotiklar va Antiseptiklar** Keng spektrli antibiotiklar: Bakterial vaginitni davolash uchun keng spektrli antibiotiklar, masalan, amoksitsillin, cefaleksin,

enrofloxacin va boshqalar ishlatiladi. Bu preparatlar bakterial infeksiyalarni bartaraf etishga yordam beradi. Bakterial madaniyat va sezgirlik testlari: Antibiotiklarni to'g'ri tanlash uchun bakterial madaniyat va sezgirlik testi o'tkazish zarur. Bu yordamida patogen mikroorganizmlarga qarshi eng samarali antibiotik aniqlanadi.

2. Zamburug'larga qarshi davolash Zamburug'ga qarshi preparatlar: Agar vaginit zamburug'lar (masalan, *Candida albicans*) tufayli rivojlangan bo'lsa, zamonaviy antifungal preparatlar, masalan, fluconazole, ketoconazole va itraconazole qo'llaniladi. Zamburug'larga qarshi preparatlar tizimli yoki lokal ravishda ishlatiladi. Probiotiklar: Zamburug'larga qarshi davolashdan keyin, mikrobiomni tiklash uchun probiotiklar (foydali bakteriyalar) berish tavsiya etiladi. Bu hayvonlarning ichki muhitini normallashtirishga yordam beradi.

3. Yallig'lanishga qarshi va og'riqni kamaytiruvchi dorilar Yallig'lanishga qarshi dorilar (NSAID): Vaginit kasalligida yallig'lanishni kamaytirish uchun ibuprofen, ketoprofen yoki meloksikam kabi nonsteroid yallig'lanishga qarshi dorilar (NSAID) ishlatiladi. Bu dori-darmonlar og'riqni yengillashtiradi va yallig'lanish jarayonlarini kamaytiradi. Kortikosteroidlar: Ba'zi holatlarda yallig'lanishni tezda kamaytirish uchun kortikosteroidlar, masalan, dexamethasone ishlatilishi mumkin. Ammo, bu preparatlar faqat veterinariya mutaxassisi tomonidan belgilangan dozada qo'llanilishi kerak.

Xulosa

Vaginit – bu jinsiy tizimning yallig'lanishi bo'lib, hayvonlarda ko'plab sabablar, jumladan, bakterial va zamburug'li infeksiyalar, gormonal o'zgarishlar, yomon sanitariya sharoitlari va jinsiy a'zolarga mexanik zararlar natijasida rivojlanadi. Kasallik, asosan, vulva, vagina, bachadon va boshqa jinsiy a'zolarda yallig'lanish jarayonlariga olib keladi. Vaginitning eng keng tarqalgan sabablari bakteriyalar, zamburug'lar, stress, immun tizimining susayishi va gormonal o'zgarishlardir. Har bir holatda tashxis va davolash usullari turlicha bo'lishi mumkin, shuning uchun kasallikni erta aniqlash va to'g'ri davolash muhimdir. Vaginit kasalligini tashxislashda klinik ko'rik, laboratoriya tahlillari, mikroskopik tekshiruvlar, bakteriyologik madaniyat, ultrasonografiya kabi zamonaviy usullar qo'llaniladi. Kasallikni aniqlashda to'g'ri tashxis qo'yish, uning sababini aniqlash va muvofiq davolash rejasi ishlab chiqish juda muhim. Vaginitni davolashda antibiotiklar, zamburug'larga qarshi preparatlar, yallig'lanishga qarshi dorilar va antiseptiklar ishlatiladi. Kasallikning rivojlanishiga sabab bo'lgan omillarga qarab, hayvonlarga immunitetni mustahkamlovchi, gormonal terapiya yoki probiotiklar kabi qo'shimcha davolash usullari ham qo'llaniladi. Zamonaviy davolash usullari hayvonlarning sog'lig'ini tez va samarali tiklashga yordam beradi. Bakterial va zamburug'li infeksiyalar uchun maxsus dori-darmonlar, yallig'lanishni kamaytirish uchun NSAID (nonsteroid yallig'lanishga qarshi dorilar), va og'riqni yengillashtirish uchun kortikosteroidlar ishlatiladi. Lazer terapiyasi, gormonal

davolash va mikrobiomni tiklash usullari, shuningdek, ilg'or davolash metodlari sifatida qo'llaniladi. Vaginitni davolashda hayvonning umumiy salomatligini tiklash uchun immun tizimini kuchaytirish, vitaminlar va minerallar bilan boyitilgan oziqlanishni ta'minlash ham muhimdir. Vaginitning oldini olish uchun esa, hayvonlar uchun optimal sanitariya sharoitlarini yaratish, jinsiy organlarning gigiyenasi va tozaligini saqlash, stressdan saqlanish va sog'lom ovqatlanish talab qilinadi. Hayvonlarning sog'lig'ini nazorat qilish, ortiqcha jinsiy aloqalarni oldini olish va muntazam ravishda veterinariya tekshiruvlarini o'tkazish orqali kasallikning oldini olish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'rozov, B. Hayvonlar sog'lig'ini saqlash asoslari, 2015, b. 78.
2. Xusanov, D. Veterinariya tibbiyoti va kasalliklarni davolash, 2012, b. 142.
3. Tashmuhammadov, A. Hayvonlar kasalliklari va ularni davolash usullari, 2019, b. 110.
4. Ismoilov, Sh. Reproktiv tizim kasalliklari va davolash, 2016, b. 92.
5. Ahmedov, F. Veterinariya mikrobiologiyasi, 2020, b. 65.